

Валентина Когут

Правничий коледж

Львівського національного університету ім. І. Франка,
викладач циклової (предметної) комісії з професійно-орієнтованих дисциплін,
valentyana.kogut@gmail.com

КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

© *Kozym B.*, 2017

Розглянуто питання забезпечення судового та громадського контролю за законністю в національному судочинстві. Проаналізовано проблеми забезпечення в Україні судового та громадського контролю за законністю надання електронної та іншої інформації учасникам судочинства та засобам масової інформації. Запропоновано шляхи їх вирішення. Визначено основні підходи, напрями, складові та завдання громадського та судового контролю. Проведено аналіз врахування інтересів громадськості при прийнятті рішень.

Ключові слова: громадський контроль; засоби масової інформації; інформаційна система; контроль; судовий контроль; громадськість; громадський моніторинг.

Валентина Когут

КОНТРОЛЬ КАК ФУНКЦИЯ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Рассмотрены вопросы обеспечения судебного и общественного контроля за законностью в национальном судопроизводстве. Осуществлен анализ проблем обеспечения в Украине судебного и общественного контроля за законностью представления электронной и другой информации участникам судопроизводства, а также средствам массовой информации. Предложены пути их решения. Определены основные подходы, направления, составляющие и задачи общественного и судебного контроля. Проведен анализ учета интересов общественности при принятии решений.

Ключевые слова: общественный контроль; средства массовой информации; информационная система; контроль; судебный контроль; общественность; общественный мониторинг.

Valentyana Kogut

teacher Franko National University of Lviv

FUNCTION CONTROL AS PUBLIC IN PROMOTING DOMESTIC LEGAL

The question of providing judicial and public control over the legality of the national proceedings. The problems of the judicial system in Ukraine and public control over the legality of providing email and other information by the judiciary and the media. The ways of

solving them. The basic approaches, lines, components and tasks of social and judicial control. An analysis taking into account the public interest when making decisions.

Key words: social control; media; information system control; judicial control; public; public monitoring.

Постановка проблеми. Статтю присвячено актуальним питанням судового та громадського контролю за дотриманням законності в національному судочинстві. Наведено позитивні приклади судового та громадського контролю, а також шляхи взаємодії між ними. Проаналізовано практичну значимість та актуальність забезпечення контролю у сфері національного судочинства.

Аналіз дослідження проблеми. Необхідно відзначити, що у правовій науці, зокрема у сфері інформаційного права, проблеми регулювання інформаційних відносин розробляли в своїх працях: І. В. Арістова, Ю. М. Батурін, І. Л. Бачило, В. М. Брижко, Р. А. Калюжний, В. В. Костицький, В. А. Копилов, О. В. Кохановська, А. І. Марущак, О. Г. Марценюк, І. В. Панова, В. С. Цимбалюк, Ю. С. Шемшученко, Т. В. Наливайко, О. Полтораков тощо. У той же час, проблемам контролю присвятили свої дослідження науковці різних періодів: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, В. Г. Афанасьєв, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, І. П. Голосніченко, Б. М. Лазарєв, Ю. О. Тихомиров, В. В. Цветков, В. Є. Чиркін, К. В. Шоріна тощо.

Науковці досліджували переважно загальні питання контролю, його організаційно-правові засади функціонування у сфері виконавчої влади, судових органів.

Мета дослідження – з'ясувати та здійснити аналіз сучасного бачення щодо перспектив забезпечення контролю в національному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. Контроль у всіх його різновидах приваблює дослідників різних галузей знань та практичної діяльності. Існування різних поглядів на явище контролю дає підстави стверджувати, що це – багатопланове і багатогранне явище. К. В. Шоріна, досліджуючи проблему контролю за діяльністю органів державного управління, особливо підкреслювала багатоплановість останнього [1, с. 78–82].

Загального визначення терміна “контроль” не існує в законодавстві. Деякі нормативні акти окреслюють спеціалізовані форми діяльності окремих органів, але жоден із них не містить усіх загальних ознак контролю.

Аналізуючи сутність контролю – звертаємо увагу на те, що це свідомо діяльність соціального суб'єкта, якій притаманні пізнавальні, оцінювальні, регулятивні ознаки [2, с. 10]. Сукупність цих ознак дозволяє розглядати контроль у філософському, соціальному, економічному, політичному, правовому та інших аспектах. На думку О. Полторакова, громадський контроль – це система відносин громадянського суспільства з державою, яка ґрунтується на підзвітності органів державної виконавчої влади органам державної законодавчої влади (парламентський контроль) недержавним структурам (“третьому сектору” та ЗМІ) [3, с. 4]. Отже, громадський контроль сприяє утвердженню громадянського суспільства. Громадський контроль може бути направлений на органи державної і виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства, установи та організації, на окремих осіб, з метою дотримання ними соціальних норм, направлених на задоволення потреб та інтересів громадян.

Перші форми контролю громади відомі ще за первіснообщинного ладу і були пов'язані з культами тотемів і різноманітними заборонами (табу), з тогочасними містичними, релігійними ритуалами. За рабовласницького ладу, контрольними функціями були наділені панівні верстви суспільства, що відстоювали певну систему цінностей, з-поміж яких основною була свобода, економічна незалежність, право володіти нерухомістю та рабами; участь у народних зборах, управлінні державою, яка переважно існувала у формі республіки. Наслідком недотримання суспільних норм була система покарань.

В епоху раннього Середньовіччя контроль набув дещо інших соціальних ознак, хоча також проявлявся, зрештою, в культивуванні статусу вільної людини, для якого властиве її самоствердження та посилений індивідуалізм. У період становлення і розвитку ринкових економічних відносин контроль найбільшою мірою ідентифікувався в етичних нормах протестантизму, відображався через внутрішній самоконтроль людини у виробленні чеснот, що віддзеркалювали специфіку суспільно-економічних відносин, пріоритетом яких стало нагромадження капіталу. Світський аскетизм та ощадливість пропагувалися як головні громадські цінності суспільства. Контроль за дотриманням цих самообмежень ставав своєрідним нормативним приписом для активних членів суспільства.

Період Нового часу ознаменований контролем за дотриманням невід'ємних прав людини, в його переорієнтації на актуальну проблематику, на підтримання демократичних процесів у суспільстві. Реалізацію цих якісних трансформацій перебирає на себе держава, а контроль за її діями поступово стає функцією громадянського суспільства.

З активізацією громадського контролю посилюється вплив громадянського суспільства на всі сфери життєдіяльності суспільства. У процесі становлення і розвитку громадянського суспільства зростає роль самоорганізації та організації, як важливих процесів структуризації суспільних відносин [2, с. 9].

Невід'ємним елементом демократичної політичної культури європейського зразка є співпраця органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. Наявність налагодженої комунікації між органами влади та громадськими об'єднаннями виступає запорукою відкритості державної політики та її підконтрольності суспільству, і загалом – відповідності стратегічним національним інтересам.

Формами здійснення громадського контролю спеціалісти називають соціологічні та статистичні дослідження, громадські слухання, громадську експертизу актів органів публічної влади та їх проєктів, публікації в пресі, випуски на радіо, телебачення, оприлюднення в мережі Інтернет; громадську експертизу, участь громадськості в роботі колегіальних органів влади, перевірку діяльності будь-якої організації або відповідальної особи, аналіз звернень громадян, результатів діяльності тощо [4, с. 114]. Структурним елементом громадського контролю є мас-медіа.

Не можна не погодитись із тим, що громадський контроль в Україні потребує суттєвого вдосконалення, особливо у питаннях надання якісних послуг населенню. На нашу думку, передусім вдосконалення потребує чинне законодавство, яке не забезпечує ефективність здійснення громадського контролю в країні та не сприяє активізації цих процесів і на центральному, і на місцевому рівнях управління та в судовій системі.

У 2008 році та у 2015 році громадські активісти в Україні здійснили спроби розробити проєкт Закону України “Про громадський контроль” [5, с.1]. В них були визначені такі основні форми громадського контролю, як: поточний контроль дій об'єктів громадського контролю щодо їх відповідності нормам Конституції України, законів України, інших актів законодавства та державної дисципліни; перевірка за зверненнями громадян; громадська експертиза; громадські слухання.

У розвинених демократичних країнах поширена така форма громадського контролю, як центри громадської активності. Вони створюються для захисту прав та законних інтересів громадян, контролюють їх дотримання. Широке застосування така форма має у контролі за зверненнями громадян та реакцією на них з боку влади. Однією з найважливіших форм громадського контролю є громадське розслідування.

Ми вважаємо, що громадський контроль – це одна із найефективніших та найвпливовіших форм участі громадськості в процесах прийняття різноманітних рішень та надання громадянам різних видів послуг, зокрема забезпеченням електронною інформацією учасників провадження в адміністративних справах. Відома американська дослідниця Ш. Арнстейн визначила надання електронної інформації як найпрогресивнішу форму з усіх, що існують [6, с. 178]. Громадський контроль – це один із видів соціального контролю, який здійснюють об'єднання громадян та

самими громадянами. Він є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством та державою [7, с. 5].

У будь-якій правовій державі влада має бути підпорядкована праву, що досягається шляхом контролю над нею з боку суспільства. Як справедливо зазначає А. Панарин, "...немає нічого небезпечнішого за безконтрольну владу, що спирається не на закон, а на загрозу застосування насильства й тому потрібний надійний демократичний контроль" [3, с. 12].

Сучасні умови розвитку України не дають змоги створити відповідне повноцінне методологічне та нормативно-правове підґрунтя для подальшого розвитку громадського контролю та належного його функціонування.

І. Жаровська з цього приводу вважає, що громадський контроль – це одна з функцій громадянського суспільства, проявом якої є публічна перевірка діяльності органів влади з боку громадян та їх об'єднань на відповідність цілей, які влада проголошує, і спрямована на корегування як цієї діяльності, так і самих цілей. Громадський контроль є вищим проявом громадянської активності [4, с. 115].

Л. Рогатіна розглядає громадський контроль у системі органів державної влади та місцевого самоврядування в двох значеннях. У вузькому сенсі громадський контроль означає контроль над діяльністю органів влади, здійснюваний громадянами та інституційними структурами громадянського суспільства з метою виявлення і припинення різних видів зловживання владою. У широкому сенсі – громадський контроль є суспільним явищем, за якого громадянське суспільство бере участь у визначенні основних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики держави, у вирішенні суспільно значимих питань на всіх рівнях та контролює процес здійснення.

А. Крупник аналізуючи сутність громадського контролю розглядає його як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їхніх соціальних завдань [5, с. 2].

Е. Семелева звертає увагу на те, що в силу об'єктивних причин державі часто властиві зловживання владними повноваженнями і реалізація своїх інтересів на шкоду громадським, що підтверджує її неготовність ділитися владою. Така негативна тенденція веде до зміни суті і соціального призначення держави, як інституту, основним призначенням якого є забезпечення прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина за допомогою здійснення контролю.

Право на інформацію охороняється законом. Держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації. Ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, окрім випадків, передбачених законом. Суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію [12, с. 3].

Важливою стосовно цього є діяльність судових органів та інших суб'єктів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення шляхом здійснення контролю на всіх стадіях провадження. Слід звернути увагу на те, що одним із факторів, який негативно впливає на довіру суспільства до діяльності судів є відсутність належної взаємодії між судовими органами та засобами масової інформації. Вказаний недолік породжує в учасників провадження по справі та інших зацікавлених осіб відчуття "утаємниченості" при прийнятті судових рішень та необґрунтованих підозр у їхньому замовному характері. Таке відчуття посилюється численними негативними коментарями з боку представників сторони, яка не задоволена судовим рішенням, щодо особи судді та прийнятого ним рішення. Ця проблема стає дуже актуальною при розгляді судами.

Суди традиційно не дуже охоче контактують з представниками засобів масової інформації, оскільки на це є певні об'єктивні причини (неможливість коментувати справи, які знаходяться в провадженні суду, необхідність забезпечення презумпції невинуватості тощо).

Іншим аспектом проблеми належної взаємодії судів та суддів зі ЗМІ є питання допуску журналістів у судові засідання та можливість проводити в залі судового засідання фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслювати судові засідання по радіо і телебаченню.

Оскільки норми процесуального законодавства, які визначають дію принципу гласності та відкритості судового процесу мають досить загальний характер, судді повинні керуватися при прийнятті рішення про процедуру висвітлення судового процесу з боку ЗМІ рекомендаціями, що містяться у міжнародних актах та практикою Європейського Суду з прав людини (зокрема, рішення Європейського Суду з прав людини у справі Санді Таймс проти Сполученого Королівства (1979). У будь-якому випадку рішення суду повинно бути обґрунтованим з урахуванням вимог Конституції і законів України, практики Європейського Суду з прав людини, демократичних стандартів, урахування балансу між необхідністю захисту приватної інформації та доступністю інформації про судовий процес для громадськості, особливо у справах, що мають значний суспільний інтерес.

Зважаючи на це, питання висвітлення діяльності судів у ЗМІ та поінформованості про це громадськості є досить актуальним, а забезпечення належної комунікації суддів чи офіційних представників судів з журналістами, можливість висвітлення судових процесів є ключовим фактором у практичній реалізації принципу гласності судочинства.

Зокрема, у судах повинні існувати спеціальні підрозділи по роботі зі ЗМІ: у вищих спеціалізованих судах та апеляційних судах – повноцінні прес-служби; у судах першої інстанції (у разі неможливості створення окремих підрозділів) мають визначатися працівники, які відповідатимуть за співпрацю з журналістами та матимуть право надавати офіційну позицію суду. Прес-служби чи відповідальні працівники повинні вживати заходів для належного та об'єктивного висвітлення роботи суду, сприяти налагодженню роботи журналістів з суддями тощо.

Отже, такі заходи гарантуватимуть можливість отримання громадськістю збалансованої інформації про діяльність судів, особливо при розгляді резонансних справ, посилюватимуть довіру до суду. Рішення, прийняті при максимальній поінформованості громадськості про перебіг процесу, не сприйматимуться як необ'єктивні чи прийняті внаслідок тиску чи з наявністю певної корупційної складової.

Ми вважаємо, що активна та послідовна реалізація зазначених напрямків забезпечить втілення в життя конституційних засад гласності та відкритості в діяльності судової влади, підвищить рівень довіри громадян до діяльності судів, а також сприятиме успішному розвитку судової системи України.

Що стосується судового контролю – то це специфічний вид контролю в сфері державного управління. Особливість цього контролю полягає в тому, що його здійснюють не систематично, не повсякденно, як, наприклад, контроль з боку спеціалізованих контролюючих органів або прокурорський нагляд за законністю в державному управлінні, а одноразово під час розгляду справ (адміністративних, цивільних, кримінальних).

Судовий контроль в управлінні можна класифікувати за двома основними напрямками: за видом суду, який здійснює контроль, і за формою втручання в діяльність підконтрольного органу. В останньому випадку виділяють пряму (безпосередню) та непряму (опосередковану) форми втручання.

У правовій державі суд є тією інституцією, яка зобов'язана дієво захищати або відновлювати порушені права та законні інтереси, вирішувати спори між суб'єктами правовідносин відповідно до норм і вимог національних законів та міжнародних актів. Від його здатності уособлювати ідеали справедливості та законності, генерувати впевненість громадян у можливості захисту своїх прав та законних інтересів безстороннім і неупередженим судом головним чином залежить зміцнення довіри суспільства до судової влади загалом.

Право на справедливий суд закріплене у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Як убачається з наведеної норми, справедливим судочинство є в тому випадку, коли незалежний і безсторонній суд забезпечує право особи як на публічний, так і на справедливий розгляд справи. Тобто справедливість та публічність мають бути гармонійно поєднані під час здійснення правосуддя.

За загальним правилом, публічність судового процесу означає встановлений процесуальним законом порядок слухання справи в суді, при якому засідання проводяться відкрито, з наданням

реальної та рівної можливості особам, які цікавляться справою, стежити за ходом розгляду та фіксувати його, у тому числі за допомогою фотозйомки, відео- та аудіозапису.

Вимогу про необхідність забезпечення права кожного на розгляд його справи гласно та з додержанням усіх вимог справедливості незалежним та неупередженим судом містить ст. 10 Загальної декларації прав людини. До того ж цей принцип є елементом демократії, оскільки тісно пов'язаний із забезпеченням громадського контролю за діяльністю судів.

Однак принцип гласності та відкритості судового процесу не є абсолютним і за наявності обставин, визначених законом, може бути обмежений. Наразі законодавство передбачає можливість розгляду справ у закритому судовому засіданні, якщо це зумовлено необхідністю збереження державної та іншої таємниці, що охороняється законом.

Відповідно до чинної редакції ст. 11 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом [8, с. 6]. Правовий аналіз вказаного припису зумовлює висновок про те, що можливість проведення в залі судового засідання фотозйомки, відео- та аудіозапису прямо залежить від вимог, установлених законодавчими нормами, що регулюють відповідні правовідносини.

Зокрема, ч. 8 ст. 6 Цивільного процесуального кодексу України передбачає, що учасники процесу та інші особи мають право робити письмові записи, а також використовувати портативні аудіотехнічні пристрої. Проведення фото- і кінозйомки, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання засідання по радіо і телебаченню допускається на підставі ухвали суду, за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі [9, с. 5].

Також ч. 8 ст. 12 Кодексу адміністративного судочинства України визначено, що особи можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення зйомки чи звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання засідання по радіо і телебаченню допускається на підставі ухвали суду, за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі, крім тих, які є суб'єктами владних повноважень [10, с. 8].

У ст. 307 Цивільного кодексу України зазначено, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру [11, с. 109].

Висновки. Контроль є невіддільною складовою системи управління в будь-якій демократичній державі. Це дієвий механізм забезпечення не лише прозорості діяльності в різних сферах суспільного життя, а й її ефективності. Завдяки контролю досягається як дотримання всіма суб'єктами управління чинного законодавства, так і забезпечення широкої участі громадськості в процесах управління, врахування інтересів громадськості при прийнятті рішень, які далі реалізовуватимуться у прозорий та ефективний спосіб.

Контроль – досить складний процес, що поєднує в собі значну кількість правових процедур, від реалізації яких залежатиме успіх його проведення. В значній кількості розвинених демократичних країн громадський контроль, його методи та процедури чітко визначені у нормативно-правових документах, що полегшує його застосування та майже унеможливує його неякісне проведення. Такий підхід ще не притаманний Україні й тому, найважливішим питанням на порядку денному є розробка відповідних нормативно-правових положень та методичних рекомендацій з питань проведення моніторингу та співпраці громадськості і влади з даних питань.

У статті ми визначили основні підходи, напрями, складові та завдання громадського та судового контролю. На цій основі подальші наукові дослідження доцільно буде присвятити саме розробці відповідних концептуальних документів, а також і проектів нормативно-правових актів, що забезпечуватимуть ефективність здійснення повноцінного громадського та судового контролю в

країні, зокрема і за якістю послуг, що надаються населенню, зокрема, таких, як надання електронної інформації учасникам провадження в справах про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шоріна Е. В. *Контроль за деятельностью органов государственного управления в СССР* / Е. В. Шорина. – Москва: Наука, 1981. – 274 с. 2. Наливайко Т. В. *Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико – правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец.12.00.01 – “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”* / Т. В. Наливайко. – Львів, 2010. – 18 с. 3. Полтораков О. *Громадський контроль над “силовими” структурами в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]* / О. Полтораков // *Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Публікації. – Режим доступу: <http://www.niisp.org.ua/default~38.php>*. 4. *Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук. ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князєв (співголова), І. В. Рознугенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.* 5. *Про громадський контроль [Електронний ресурс]: проект Закону України. – Режим доступу: <http://ppsls.org.ua/2008/06/79>*. 6. Arnstein S. *A ladder of citizen participation in the USA* / S. Arnstein // *Journal of the Royal Town Planning Institute [Text]. – Vol. 57. – № 4. – P. 176–182.* 7. *Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.* 8. *Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.* 9. *Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.* 10. *Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.* 11. *Цивільний кодекс України–: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.* 12. *Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України // 1992. – № 48. – Ст. 650.*

REFERENCES

1. Shorina E. V. *Kontrol' za dejatel'nost'ju organov gosudarstvennogo upravlenija v SSSR* / E. V. Shorina [The control of government activities in the USSR]. Moscow, Nauka Publ., 1981, 274 p. 2. Nalyvayko T. V. *Hromads'kyu kontrol' v Ukrayini yak instytut hromadyans'koho suspil'stva : teoretyko – pravovyy aspekt* : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets.12.00.01 – “Teoriya ta istoriya derzhavy i prava; istoriya politychnykh i pravovykh uchen” / T.V. Nalyvayko [Public control in the Ukraine Institute of Civil Society: theoretical - legal aspects]. Lviv, 2010, 18 p. 3. Poltorakov O. *Hromads'kyu kontrol' nad “sylovymy” strukturamy v Ukrayini: problemy ta perspektyvy* [Public control over the "power" agencies in Ukraine: Problems and Prospects]. Available at: <http://www.niisp.org.ua/default~38.php>. 4. *Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya* : u 8 t. / Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrayiny ; nauk. red. kolehiya : Yu.V.Kovbasyuk (holova) ta in. [Encyclopedia of Public Administration]. Kiev, NADU Publ., 2011, 748 p. 5. *About public control* Draft Law of Ukraine. Available at: <http://ppsls.org.ua/2008/06/79>. 6. Arnstein S. *A ladder of citizen participation in the USA* / S.Arnstein // *Journal of the Royal Town Planning Institute [Text]. – Vol. 57. – №4. – P. 176–182.* 7. *Derzhavne upravlinnya*: Navch. posib. / A. F. Mel'nyk, O. Yu. Obolens'kyu, A. Yu. Vasina, L. Yu. Hordiyenko; Za red. A. F. Mel'nyk [Governance]. Kiev, Znannya-Pres Publ., 2003, 343 p. 8. *About judicial system and status of judges* Law of Ukraine on June 2, 2016. 9. *Civil Procedural Code of Ukraine* Law of Ukraine on March 18, 2004. 10. *Code of Administrative Procedure Ukraine* Law of Ukraine on July 6, 2005. 11. *Civil Code of Ukraine* Law of Ukraine on January 16, 2003. 12. *About Information* Law of Ukraine on October 2, 1992.

Дата надходження: 3.01.2017 р.